

УДК 631.16:336.221.24

Трусова Н.В., к.е.н., доцент, докторант

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

У результаті дослідження обґрунтовано, що система фінансового потенціалу пов'язана, передусім, із становленням, формуванням та розвитком зовнішнього середовища. Доведено особливу роль фінансового потенціалу, оскільки існування множинності конкуренції неможливе без акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів, ефективного їх використання, належного забезпечення джерелами фінансування. Рекомендовано здійснювати управління фінансами підприємств через систему фінансового потенціалу, яка демонструє динаміку змін зовнішнього середовища, через програму бюджетної фінансової підтримки вітчизняного товаровиробника, стабілізацію монетарної політики НБУ, формування курсу національної валюти, кредитних ставок, що в умовах спаду активності банківського кредитування може суттєво зменшити обсяги фінансування суб'єктів господарювання.

Ключеві слова: фінансові ресурси, фінансовий потенціал, фінансова діяльність, сільське господарство, підприємство, держава.

Trusova N.

ECONOMIC ESSENCE OF FINANCIAL POTENTIAL AS THE SYSTEM IN MANAGEMENT FINANCES ENTERPRISES

The study proved that the system of financial potential is associated primarily with the emergence, formation and development of the environment. We prove the special role of the financial potential, since the existence of a multiplicity of competition is not possible without the accumulation and redistribution of financial resources, their effective use, ensuring proper funding sources. It is recommended to carry out the financial management of enterprises through the financial capacity, which shows the dynamics of changes in the environment, through the program of budgetary financial support to domestic producers, the stabilization of the monetary policy of the NBU, the formation of the national currency, interest rates, a downturn in bank lending activity can significantly reduce the amount of funding entities.

Keywords: financial resources, financial potential, finance, agriculture, enterprise, state.

Трусова Н.В.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА КАК СИСТЕМЫ В УПРАВЛЕНИИ ФИНАНСАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В результате исследования обосновано, что система финансового потенциала связана, прежде всего, с становлением, формированием и развитием внешней среды. Доказано особую роль финансового потенциала, поскольку существование множественности конкуренции невозможно без аккумуляции и перераспределения финансовых ресурсов, эффективного их использования, надлежащего обеспечения источниками финансирования. Рекомендовано осуществлять управление финансами предприятий через систему финансового потенциала, которая демонстрирует динамику изменений внешней среды, через программу бюджетной финансовой поддержки отечественного товаропроизводителя, стабилизацию монетарной политики НБУ, формирование курса национальной валюты, кредитных ставок, что в условиях спада активности банковского кредитования может существенно уменьшить объемы финансирования субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансовый потенциал, финансовая деятельность, сельское хозяйство, предприятие, государство.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Нагальність формування фінансового потенціалу, як системи, обумовлена потребою у зменшенні резонансного ефекту між внутрішніми кризовими процесами та наслідками фінансової глобалізації. Наразі вітчизняна економічна думка

знаходить все більше застережень минулій практиці «стресових» реформ, які за оцінкою міжнародних фінансових організацій зневільовані власною моделлю трансформаційного процесу і прогнозних розрахунків наслідків розриву економічних зв'язків і втрати фінансової незалежності. Значущість системи фінансового потенціалу в контексті державної аграрної політики та наукових досліджень, обумовлена розширенням і ускладненням фінансування країни, посиленням впливом цієї системи на економічне зростання. Водночас на тлі зазначених процесів простежується нестабільність фінансового розвитку та розгортання фінансових криз глобального характеру. Це привертає увагу наукової спільноти до фінансового потенціалу, який мобілізує реальні та приховані фінансові можливості, відіграє визначальну роль у забезпеченні стабільності та збалансованості функціонування економіки.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ формування системи фінансового потенціалу зробили видатні вчені О. Барановський, І. Бланк, О. Василик, В. Геєць, М. Дем'яненко, К. Іоненко, В. Боронос, М. Єрмошенко, Є. Єрмакова, С. Зенченко, І. Зятковський, П. Стецюк, І. Чуницька, С. Шумська, В. Яковлев та ін. Їхні фундаментальні ідеї, концепції, висновки та пропозиції збагатили економічну науку, сформували базис, окреслили орієнтири сучасних поглядів на проблему дослідження та визначили вектори подальшого її вивчення. Однак, узагальнення й аналіз опублікованих робіт дозволили зробити висновок про те, що фінансовий потенціал як система управління фінансами підприємств, яка впливає на організацію, форми та результати діяльності не має індивідуальних особливостей по відношенню до конкретного підприємства. До того ж переважає варіативно-фрагментарний підхід до визначення фінансового потенціалу як системи регулювання фінансової діяльності підприємств, на яку можна впливати лише через комунікативні зв'язки.

Цілі статті. Метою дослідження є розгляд теоретичних положень такої важливої багатогранної й складної категорії як «фінансовий потенціал», точне визначення якої дасть змогу узгодити вартісні елементи його системи в управлінні фінансами підприємств під впливом зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Увага до фінансового потенціалу є не випадковою, оскільки у процесі реструктуризації економічних відносин беруть участь учасники всіх рівнів (держава, підприємства, домогосподарства тощо), що потребує забезпечення обсягами фінансових ресурсів. Фінансовий потенціал характеризує можливості залучення ресурсів для фінансування майбутньої діяльності і визначення стратегічних напрямків розвитку суб'єктів господарювання. З позиції здатності (можливості) лаконічне визначення фінансового потенціалу сформульовано І.І. Чуницькою «як здатність суб'єкта господарювання до залучення та ефективного використання фінансових ресурсів з метою забезпечення економічного розвитку» [9, с. 14]. П.В. Олейнік порівняно з І.І. Чуницькою у своєму визначенні розширює коло суб'єктів до держави, його ланок, у тому числі економіки, її комплексів, галузей і підприємств [7, с. 14]. Згідно С.С. Шумської фінансовий потенціал визначає «здатність до оптимізації фінансової системи суб'єкта із залучення та використання фінансових ресурсів» [10, с. 62]. На нашу думку, відносини між фінансовим потенціалом і фінансовими ресурсами варто розглядати з позиції їх взаємного впливу і тим самим пов'язуючи між собою усі елементи фінансової системи.

Ми поділяємо думку вчених стосовно того, що фінансовий потенціал являє собою процес ефективного використання фінансових ресурсів [4, с. 8], комплекс діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, забезпечує ефективність фінансової діяльності суб'єктів господарювання та мінімізує вплив зовнішнього та внутрішнього середовища [5, с. 35; 6]. Це має чітке і логічне пояснення, оскільки дефіцит фінансових ресурсів спричиняє: недофінансування потреб у сфері матеріального виробництва; використання коштів не за призначенням; значні розміри боргів та проблеми з їх обслуговуванням; невисокий рівень капіталізації банківської системи; зростання відсоткових ставок за користування короткостроковими кредитами; зменшення обсягів довгострокового

банківського кредитування; зростання інфляції та різкі зміни курсу національної валюти; вплив фінансових активів за кордон; викривлення у звітності і можливі фінансові махінації.

З позиції ідентифікації та створення спектра фінансових можливостей, структуризації та побудови певних організаційних форм, стабільного розвитку та ефективного відтворення, фінансовий потенціал суб'єкта господарювання за позицією Н.О. Гнип, думку якої ми поділяємо, уже сам по собі передбачає функціональне навантаження на суб'єкт і визначається «сукупністю фінансових інструментів, що запобігають негативному впливу факторів розвитку суб'єкта і забезпеченню конкурентних переваг на ринку» [3, с. 11-12]. При цьому об'єктами фінансового потенціалу визначається внутрішній фінансовий потенціал (валові накопичення, дохідність, джерела грошових надходжень, активи) та зовнішній фінансовий потенціал (інвестори, фінансові інститути, страхові компанії тощо). Таким чином, багатогранність категорії фінансового потенціалу, безумовно, свідчить про здатність до економічного розвитку суб'єкта господарювання, що ототожнюється із загальною сукупністю фінансових ресурсів і вказує на наявність у них статичного характеру. Для приведення цих ресурсів у динамічний стан необхідна рушійна сила – фінансовий потенціал.

Для вирішення завдань нашого дослідження, визначено авторську інтерпретацію сутності фінансового потенціалу, як економічної категорії. Вважаємо, що фінансовий потенціал – це сукупність фінансових ресурсів здатних виконувати дії з мобілізації фінансових можливостей суб'єкта та забезпечувати умови його функціонування. З позиції забезпечення ефективної діяльності суб'єкта, фінансовий потенціал розглядається як індикатор фінансової стабільності, який визначає здатність до залучення, формування та використання фінансових ресурсів і уособлює в собі фінансові відносини, функціональні взаємозв'язки та можливості збереження параметрів прибуткової діяльності адаптованих до структурних змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

Згідно системного підходу, фінансовий потенціал структурно являє собою систему взаємопов'язаних елементів за певних параметрів виходу і входу фінансових ресурсів: параметри виходу – це власні фінансові ресурси, які визначають, з якими показниками якості (ліквідності), з якими витратами, за якою ціною, у які терміни вони мають бути реалізовані. Параметри «входу» визначають потребу у фінансуванні внутрішніх процесів суб'єкта господарювання. Зворотний комунікаційний зв'язок між постачальниками фінансових ресурсів (входом), клієнтами на власні фінансові ресурси (виходом), зовнішнім і внутрішнім середовищем та суб'єктом господарювання за сукупним обсягом фінансових ресурсів, забезпечує формування системи фінансового потенціалу спрямовану на цільові параметри прибуткової діяльності суб'єкта [1; 2].

Структурно система фінансового потенціалу згідно ринкового підходу, орієнтована на задоволення споживача власними фінансовими ресурсами. Це означає, що система має ґрунтуватися на аналізі та прогнозуванні потреби у фінансових ресурсах та їх джерел формування, фінансовій спроможності та конкурентних перевагах суб'єкта. За ринкового підходу пріоритетами вибору елементів системи фінансового потенціалу є: якісні характеристики фінансових ресурсів (виходу системи) відповідно до потреб споживачів; акумулювання власних фінансових ресурсів за рахунок скорочення обсягу залучених ресурсів, та як наслідок, зменшення витрат на покриття фінансових зобов'язань, підвищення ліквідності [8]. Таким чином, основні елементи, що забезпечують формування системи фінансового потенціалу є результатом спільних зусиль щодо реалізації фінансових можливостей, які при взаємодії може бути виражені фінансовим результатом, що залишається в розпорядженні суб'єкта. При цьому основною особливістю фінансового потенціалу, як системи, що уособлює в собі залучення, формування та використання фінансових ресурсів є те, що вони повинні мати кращу спроможність, ніж інші види ресурсів, забезпечувати зберігання їх вартості.

В економічному обороті суб'єктів господарювання, за їх нормального функціонування, задіяна велика кількість різноманітних активів. Рівень ліквідності кожного з цих активів залежить від багатьох факторів. Тому система фінансовий потенціал в різних проміжках часу може мати й різні кількісні параметри (індикатори) фінансових ресурсів та їх джерел.

Специфікою системи фінансового потенціалу є те, що залучення, формування та використання фінансових ресурсів, пов'язано з багаточисельними ризиками, які є об'єктивним атрибутом суб'єкта господарювання у процесі його фінансової діяльності.

Так, обов'язковим атрибутом діяльності суб'єкта є наявність боргових фінансових зобов'язань перед інвесторами, кредиторами, власниками, яка передбачає необхідність у визначені терміни погашення цих зобов'язань. За відсутності можливості погашення боргових зобов'язань суб'єкт може бути змушеним припинити своє функціонування, або навіть буде ліквідованим. При цьому погашення боргових зобов'язань суб'єкта здійснюється в різних формах. Це може бути переуступка прав, взаємозаліку, передачі майна тощо. Але у переважній більшості випадків інвестори, кредитори та власники вимагають виконання боргових зобов'язань суб'єкта на еквівалентній та нееквівалентній основі. Отже, економічна сутність фінансового потенціалу з позиції забезпечення ефективної діяльності суб'єкта та визначення його як системи в управлінні фінансами створює можливості для об'єктивного аналізу, прогнозування обсягу фінансових результатів з метою віднаходження джерел формування фінансових ресурсів.

Для формування системи фінансового потенціалу особливе значення має спрямованість та можливість його дії на конкретні об'єкти. На рис.1 відображено місце та роль системи фінансового потенціалу в управлінні фінансами суб'єкта господарювання, що під дією факторів зовнішнього і внутрішнього середовища обумовлюють кумулятивну здатність фінансових ресурсів, використовувати свої можливості для підвищення економічного розвитку підприємства у теперішньому часі та на перспективу.

Метою формування системи фінансового потенціалу ніколи не буде залучення фінансових ресурсів лише для простого відтворення. Оскільки система фінансового потенціалу суб'єкта об'єктивно знаходяться в динаміці, значна частка фінансових ресурсів постійно спрямовується в кругообіг операційного-інвестиційного ланцюга, через рух фінансових потоків, зміну його складових, форм відносин та середовища, змінюючись з грошової на матеріальну, з матеріальної на фінансову форму і навпаки. Здатність авансувати фінансові ресурси в операційно-інвестиційний цикл (запаси, обладнання, тобто в матеріальні оборотні й основні засоби), трансформуючи їх у власні ресурси (дохід, дебіторську заборгованість, фінансові інвестиції), система фінансового потенціалу забезпечує безперервність та стабільність руху фінансових потоків. Практично власні фінансові ресурси – це той єдиний елемент системи фінансового потенціалу, з мінімальним фінансовим лагом, мобілізує резерви необхідні для стабілізації фінансової діяльності суб'єкта.

Відповідно, як і всі функціональні системи, система фінансового потенціалу суб'єкта підлегла головній меті – забезпеченню зростання ринкової вартості підприємства. Дана система підтримується власною головною цільовою постановою – забезпечення фінансових передумов діяльності сільськогосподарських підприємств в поточному і довгостроковому періодах. Власники ще до створення підприємства розраховують необхідні обсяги реальних і можливих фінансових ресурсів, розмір яких визначається із врахуванням багатофакторності системи, основними з яких є: дестабілізація фінансово-кредитної системи, виникнення та поглиблення інфляційних процесів, що формуються під впливом поточних рахунків, фінансового ринку, банківського кредитування, трансформації кон'юнктури ринку сільськогосподарського виробництва, законодавчі вимоги щодо встановлення мінімального розміру капіталу.

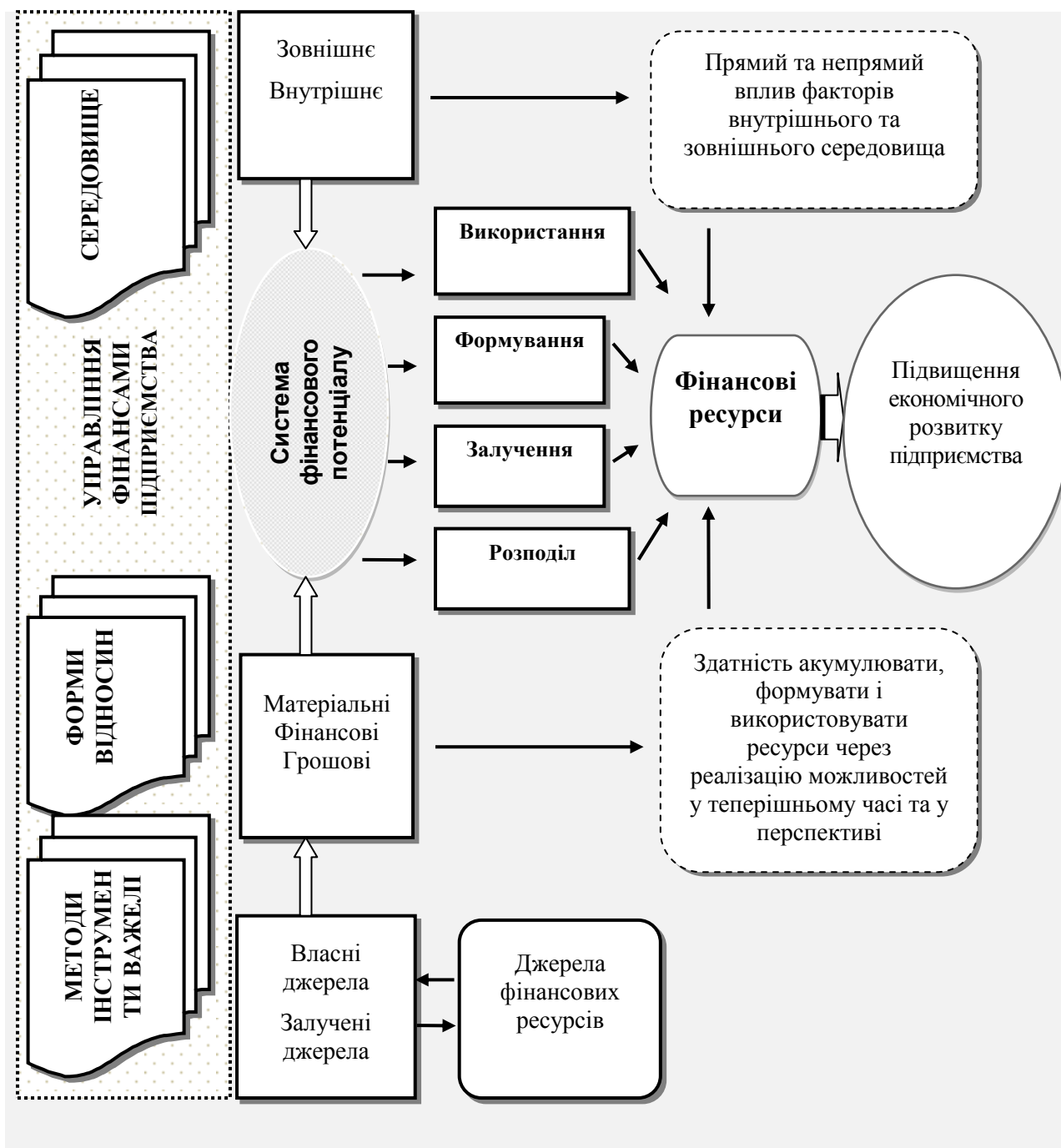


Рис. 1. Система фінансового потенціалу в управлінні фінансами підприємства

Джерело: власна розробка автора

Висновки. Таким чином, розвиток нової теорії динамічних здатностей, знаходиться на ранній стадії розробки, вона найбільшою мірою визначає джерела стійких конкурентних переваг за рахунок фінансових важелів в умовах динамічного бізнес-середовища, що певним чином впливає на управління фінансами підприємства. Це спонукає до нового розуміння моделі формування системи фінансового потенціалу підприємства, де метою останнього вважається нарощення його ринкової вартості, за рахунок формування джерел фінансових ресурсів, забезпечуючи параметри структури фінансування суб'єкта та його прибутковість. Враховуючи вищезазначене, вважаємо, що розкриття сутності фінансового потенціалу, як системи, важливе не лише з позицій активізації можливостей його дії, але і якісних

характеристик для забезпечення ефективної діяльності суб'єкта господарювання. Для окреслення складу фінансового потенціалу підприємства використовується вказівка на характер його походження та процес формування системи, що передбачає створення його структурних компонентів таким чином, щоб результат їх взаємодії виступав фактором успіху при досягненні стратегічних, тактичних і оперативних цілей діяльності суб'єкта.

Список літератури:

1. Булатова Ю. И. Формирование финансового потенциала инвестиционной деятельности субъекта Российской Федерации [Текст]: автореф. дис. канд. Экон. наук: 08.00.10 / Ю. И. Булатова // Оренбург, 2011 - 21 с.
2. Возняк Г.В. Фінансовий потенціал регіону та проблеми його оцінки [Електронний ресурс] / Г.В. Возняк // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm
3. Гнип Н.О. Формування фінансового потенціалу підприємства за джерелами фінансування / Н.О. Гнип // Всеукраїнський науково-виробничий журнал Інноваційна економіка. – 2011. – №5. – С. 270 – 274.
4. Иванов В. В., Куракин С. П. Подходы к разработке механизмов управления финансовыми потоками предприятия // Логинфо. – 2001. – № 11. – ноябрь. – С. 18–19.
5. Карлін М. І. Фінансова система України: навч. посіб. / М. І. Карлін. – К.: Знання, 2007. – 324 с.
6. Ковалев В.В., Ковалев Вит. В. Финансы организаций (предприятий): [учеб.] / В. В. Ковалев, Вит. В. Ковалев. – М.: Велби, Проспект, 2006. – 352 с.
7. Олейник П.В. Формирование финансового потенциала инвестирования экономики региона [Текст] автореф. дис. канд. экон. наук / П.В. Олейник // Москва, – 2009. – 19 с.
8. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади [Текст] / В. Свірський // Світ фінансів. – 2007. – № 4 (13). – С. 43-51.
9. Чуницька І. І. Бюджетно-податкові важелі формування фінансового потенціалу держави [Текст]: автореферат дис. ... кандидата економічних наук / І. І. Чуницька // Податкова академія України. – Ірпінь, 2009. – 18 с.
10. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки/ С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С.55-65